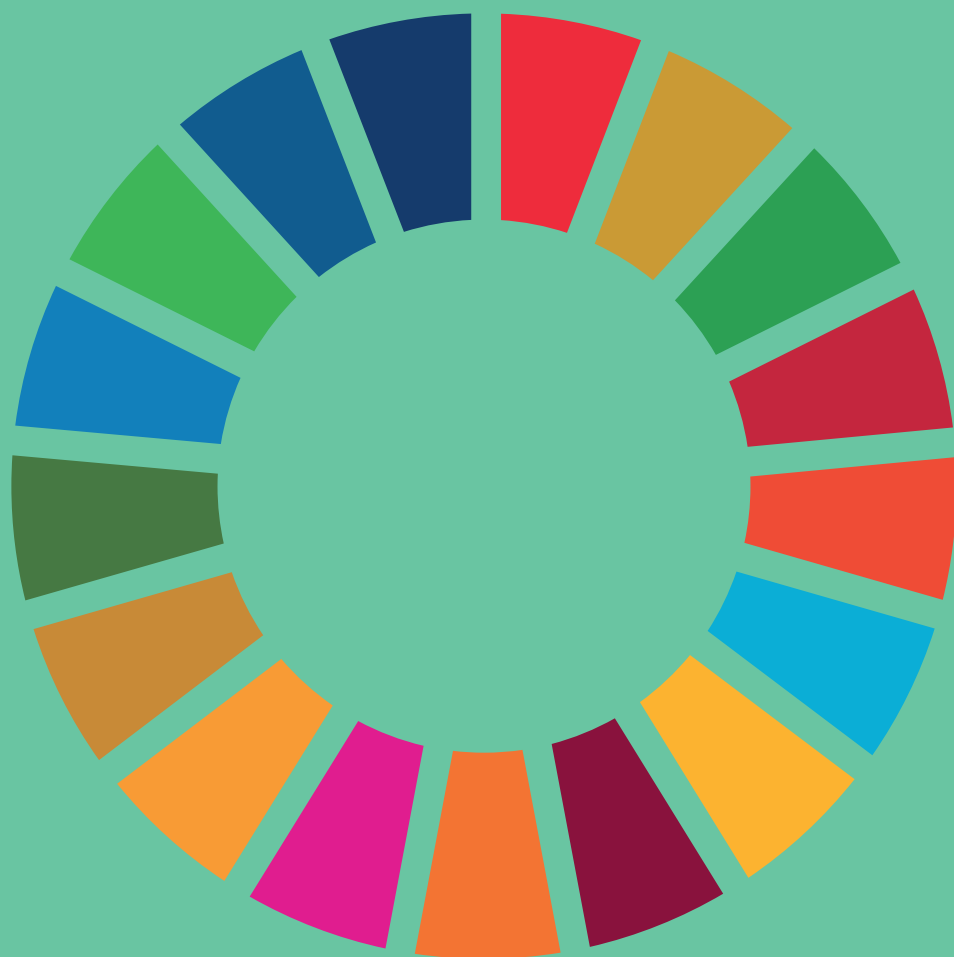

Ilgspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektorā

2023

Satura rādītājs

Saīsinājumu vārdnīca.....	2
Ievads.....	3
I daļa: Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to ieviešanas konteksts	
starptautiski un Latvijā.....	4
1. Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to konteksts	5
2. Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana Latvijā.....	9
II daļa: Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības	
organizācijās.....	12
1. Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības	
organizāciju sektorā.....	13
2. Vadlinijas Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanai organizācijā.....	15
Atsauces.....	19

Saīsinājumu vārdnīca

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

BNZ – brīvprātīgais nacionālais ziņojums

IAM – ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi

LAPAS – biedrība “Latvijas Platforma attīstības sadarbībai”

LPA – biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”

PSO – pilsoniskās sabiedrības organizācija

Ievads

2023. gads iezīmē Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) ieviešanas vidusposmu. Kopš 2016. gada organizācijas visās jomās ir darbojušās IAM ieviešanai dažādos līmeņos – lokāli, nacionāli un starptautiski. Līdz 2023. gadam ir vēl ceļš ejams, tomēr ir svarīgi arī atskatīties uz paveikto un paātrināt visu sektoru ieguldījumu globālajai ilgtspējai.

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) sektoram ir nozīmīga loma IAM ieviešanā, jo ar savu vērtībās orientēto darbību tas sniedz papildinājumu ilgtspējīgas attīstības būtībai, īpaši vides un sociālajās jomās. Vienlaikus sektorā ir maz resursu darbības pārveidei, jauniem un vērienīgiem ieguldījumiem.

Šis publikācijas mērķis ir apskatīt PSO iespējas IAM ieviešanai Latvijas kontekstā – gan no politikas pilnveides, gan pašu organizāciju darbības uzlabošanas perspektīvas.

Jāuzsver, ka Latvijas PSO sektors ir aktīvi līdzdarbojies IAM jau to plānošanas fāzē. Ir apkopots ievērojams skaits praktisko ieviešanas piemēru, tomēr sistēmiskai ieviešanai nepieciešama gan paša sektora lielāka sadarbība, gan izpratnes veicināšana.

Publikācija sastāv no divām daļām. Tās ir lietojamas arī atsevišķi gan izziņai par IAM un piemērošanai organizācijas darbībā, gan kā specifiska metodika IAM ieviešanai pilsoniskās sabiedrības organizācijā, atkarībā no tās vajadzībām, iespējām un resursu pieejamības.

Organizācijām var nebūt resursu vai iespēju visu 17 IAM ieviešanai, tāpēc publikācijā ir iekļautas saites gan uz labās prakses piemēriem Latvijā un starptautiski, gan sektoru adaptācijām un citiem resursiem.

Būtiskākais, ka IAM ieviešana ir uztverama kā organizācijas process, līdzīgi kā stratēģiskās plānošanas process, kur nav “vienas receptes”, bet katra organizācija var to adaptēt savām vajadzībām un iespējām. Vienlaikus visaptveroša ietvara lietošana ir nozīmīgs atskaites punkts, lai izvērtētu, kuros darbības virzienos ir ieguldāms vairāk nākotnē, pat ja šajā brīdī tādu iespēju nav.

I daļa

Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to ieviešanas konteksts starptautiski un Latvijā

1. Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to konteksts

2016. gada pirmajā janvārī oficiāli sākās Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) ilgtspējīgas attīstības programmas īstenošana 2030. gadam. **Dienaskārtība 2030** (*Agenda 2030*) ir ilgtspējīgas attīstības satvars, kurā ir iekļauti gan Ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM), gan to ieviešanas principi, resursu ietvars, konteksts un atskaitīšanās.

Dienaskārtība 2030 ir balstīta uz ANO **Tūkstošgades attīstības mērķu** ieviešanu, lai nākamo 15 gadu laikā risinātu vairākas tādas aktuālas globālas problēmas kā nabadzība, vides piesārņojums un nevienlīdzība. Dienaskārtības 2030 izstrādes virsmērķis ir līdzsvarot un integrēt trīs ilgtspējīgas attīstības dimensijas — ekonomisko, sociālo un vides — visaptverošā interdisciplinārā globālā redzējumā, lai nodrošinātu ilgtspējīgu sociālo un ekonomisko progresu un attīstību visā pasaulē.

Tiekšanās uz ilgtspējīgu attīstību uz IAM pamata ir viens no svarīgākajiem mūsdienu pasaules izaicinājumiem (Sobczak & Raszkowski, 2019). Šī brīža globālās problēmas izceļas ar to, ka tās vienlaicīgi ietekmē cilvēkus un planētu globālā, reģionālā un nacionālā līmenī (Sachs, 2012). Lai gan lielākā daļa valstu un sabiedrību atzīst ekonomiskās attīstības, vides ilgtspējības un sociālās iekļautības apvienojuma nozīmi, konkrēti mērķi un prioritātes atšķiras starpvalstu līmenī un starp sabiedrībām un kopienām (Sachs, 2012). Tādēļ IAM cenšas rast globālām problēmām lokālus risinājumus, īpaši uzsverot valdību, starptautisku institūciju, privātā sektora, akadēmisko aprindu un pilsoniskās sabiedrības savstarpēju sadarbību, lai realizētu būtiskus ceļus uz panākumiem, apvienojot tehniskās zināšanas ar demokrātiskām vērtībām (Sachs, 2012). ANO īpaši uzsver, ka “Dienaskārtības 2030” īstenošanā ļoti nozīmīga ir visas sabiedrības iesaistišanās, t.sk. iedzīvotāju, uzņēmēju, politiķu, valstu apvienību un starptautisku organizāciju (PKC, n.d.), īpaši izceļot valstiskā un nevalstiskā sektora sadarbību (Hege & Demailly, 2017).

Lai īstenotu Dienaskārtību 2030, ANO izstrādāja 17 **Ilgtspējīgas attīstības mērķus** un 169 apakšmērķus, kas attiecīgi tiek iedalīti trīs ilgtspējības dimensijās: ekonomika, sociālie aspekti un vide.

Ilgtspējīgas attīstības mērķi: (1) Novērsta nabadzība, (2) Novērsts bads un ilgtspējīga lauksaimniecība, (3) Laba veselība un labklājība, (4) Kvalitatīva izglītība, (5) Dzimumu līdztiesība, (6) Tīrs ūdens un sanitārija, (7) Pieejama un atjaunojama enerģija, (8) Cienīgs darbs un ekonomiskā izaugsme, (9) Ražošana, inovācijas un infrastruktūra, (10) Mazināta nevienlīdzība, (11) Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas, (12) Atbildīgs patēriņš un ražošana, (13) Rīcība klimata jomā, (14) Dzīvība ūdenī, (15) Dzīvība uz zemes, (16) Miers, taisnīgums un laba pārvaldība un (17) Sadarbība mērķu sasniegšanai.

Attēls nr. 1:
Ilgtspējīgas
attīstības mērķi
2030. gadam

Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanas plānošanai būtiski ir apskatīt arī **apakšmērķus**, jo tie sniedz ieskatu katra mērķa padziļinātākā izpratnē un organizācijas sasaistes definēšanā.

Piemēram, pirmajam ANO IAM “Novērsta nabadzība” ir pieci apakšmērķi:

1.1. Līdz 2030. gadam visur izskaust galēju nabadzību, kāda, pēc pašreizējiem kritērijiem, ir tad, ja cilvēkam jāpārtiek ar mazāk nekā USD 1,25 dienā.

1.2. Līdz 2030. gadam vismaz uz pusi samazināt to visu vecumu vīriešu, sieviešu un bērnu īpatsvaru, kuri dzīvo nabadzībā visās tās dimensijās atbilstoši valsti pieņemtajai definīcijai.

1.3. Īstenot valsts līmenī atbilstošas sociālās aizsardzības sistēmas un pasākumus visiem, tostarp nodrošināt minimālo ienākumu līmeni, un līdz 2030. gadam panākt, ka šādas sistēmas aptver iedzīvotājus ar viszemākajiem ienākumiem un neaizsargātos iedzīvotājus.

1.4. Līdz 2030. gadam nodrošināt, ka visiem vīriešiem un sievietēm, jo īpaši nabadzīgajiem un neaizsargātajiem iedzīvotājiem, ir vienlīdzīgas tiesības uz saimnieciskajiem resursiem, kā arī piekļuve pamatpakalpojumiem, īpašumtiesībām un kontrolei pār zemi un citu veidu īpašumu, mantojumu, dabas resursiem, attiecīgām jaunām tehnoloģijām un finanšu pakalpojumiem, tostarp mikrofinansējumam.

1.5. Līdz 2030. gadam nostiprināt nabadzīgo un neaizsargāto iedzīvotāju izturētspēju un samazināt viņu pakļautību un neaizsargātību pret ārkārtējiem ar klimatu saistītiem notikumiem un citiem ekonomiskiem, sociāliem un ekoloģiskiem satricinājumiem un katastrofām.

1.a Nodrošināt apjomīgu resursu piesaistišanu no dažādiem avotiem, cita starpā uzlabojot sadarbību attīstības jomā, lai nodrošinātu pietiekamus un prognozējamus līdzekļus jaunattīstības valstīm, jo īpaši valstīm ar viszemākajiem attīstības rādītājiem, visu nabadzības dimensiju apkarošanas programmu un politiku īstenošanai.

1.b Radīt stabilus politikas regulējumus valsts, reģionālā un starptautiskā līmenī, pamatojoties uz nabadzīgajiem iedzīvotājiem labvēlīgām attīstības stratēģijām, kurās ņemts vērā arī dzimumu līdztiesības aspekts, lai atbalstītu ātrāku ieguldījumu veikšanu nabadzības izskausanas pasākumos.

Mērķu sasniegšanas mērīšanai tiek izmantota **indikatoru sistēma**. Par to atbild ANO Statistikas komisija, taču datu iegūšanai ir vairāki līmeņi (*tiers*):

- indikatori ar skaidru un apstiprinātu metodoloģiju/standartiem un plašu datu pieejamību,
- indikatori ar skaidru un apstiprinātu metodoloģiju/standartiem, bet daudzas valstis tos neapkopo regulāri,
- indikatori bez apstiprinātas metodoloģijas/standartiem vai tie tiek vēl testēti.

Nacionālā līmenī tiek apstiprināti indikatoru ietvari, kurus arī regulāri mēra un par kuriem valstis atskaitās **brīvprātīgajos nacionālajos ziņojumos** (BNZ) (*Voluntary National Review*) vismaz reizi četros gados.

Indikatoru izmantošana ir nozīmīga, jo palīdz identificēt skaidru un mērāmu saistību ar plašāku ekonomisko, sociālo un vides ietekmi, piemēram, organizācijas stratēģijas ietekmes līmenī.

Dienaskārtība 2030 ietvarā blakus IAM ir būtiski arī 5P un ieviešanas principi.

5P ir IAM ieviešanas **pilāri**:

- Cilvēki (*People*);
- Planēta (*Planet*);
- Labklājība (*Prosperity*);
- Miers (*Peace*);
- Partnerības (*Partnerships*).

5P ir iespējams veiksmīgi izmantot, ja organizācijas resursi un kapacitāte ir ierobežota visu 17 IAM izskatīšanai vai kā sākuma punkts organizācijas domāšanai par IAM un ilgtspēju kopumā.

Diensaskārtība 2030 ieviešanai vienlīdz nozīmīgi ir arī trīs **principi**:

- cilvēktiesībās balstīta pieeja (*human rights-based approach*);
- iekļaušana (*leave no-one behind*);
- dzimumu līdztiesība un sieviešu spējinašana (*gender equality and women's empowerment*).

Principu ievērošana palīdz sekmēt organizāciju vērtīborientāciju, kas īpaši svarīgi ir pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoram.

Būtiski ir uzsvērt, ka Dienaskārtība 2030 un IAM nav visaptverošs ietvars, bet ANO līmeņa starpvalstu vienošanās, kuru nacionālā līmenī arī adaptē un piemēro – gan prioritāro mērķu un relevanto apakšmērķu līmenī, gan indikatoru līmenī, tos papildinot vajadzības gadījumā arī ar citiem indikatoriem, tai skaitā partneru, piemēram, pilsoniskās sabiedrības organizāciju apkopotiem indikatoriem.

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoram ir plašs potenciāls būt par priekšzīmi ne tikai IAM ieviešanai, bet arī pīlāru un principu ievērošanā, demonstrējot, ka ilgtspējīga attīstība ir vērtībās balstīta attīstība.

2. Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana Latvijā

Latvijā ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana politikas (*policy*) līmenī ir integrēta **nacionālajā plānošanas sistēmā**. Atbildīgā institūcija ir Valsts kanceleja, kas atbild par politikas plānošanas sistēmu un tās koordinētību valstī kopumā, taču katra ministrija un institūcija savas kompetences ietvaros ievieš sev piekritīgos IAM. Piemēram, 4. mērķis – “Nodrošināt iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību un veicināt mūžizglītības iespējas” ir Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē, tomēr arī citu nozaru ministrijas īsteno aktivitātes šī mērķa sasniegšanai. Gatavojot Latvijas brīvprātīgos ziņojumus par IAM ieviešanu, 2017. gadā un 2022. gadā ir veikti **mērķu ieviešanas kartējumi**. Tie var palīdzēt saprast, kā jūsu organizācijas darbības joma ir saistīta ar konkrētajiem IAM (lūdzam meklēt *Excel* failus [šeit](#)).

Valsts kontrole 2022. gadā veica revīziju “Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai”, kas bija fokusēta uz pašvaldību līmeni, tomēr aptvēra arī nacionālā līmeņa ieviešanas apskatu. Revīzijā nav gūta pārlicība par centrālo jautājumu, tāpēc sniegta virkne priekšlikumu dažādu līmeņu institūcijām.

Nozīmīga ir arī Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisijas iesaiste attīstības plānošanas un IAM ieviešanas uzraudzībā nacionālā līmenī, tāpat arī Centrālās statistikas pārvaldes loma indikatoru monitoringā un pārskatu gatavošanā.

ANO **dalībvalstis vismaz reizi četros gados atskaitās**, prezentējot BNZ Augsta līmeņa politikas forumā ilgtspējīgai attīstībai (UN HLPF), kas ir globāla mēroga pasākums. Tāpat IAM jautājumi tiek iekļauti ANO Ģenerālajās asamblejās, kas notiek katru gadu septembrī, arī veidojot specifiskus tematiskus pasākumus. Šie starptautiskie notikumi ir nozīmīgi diskusiju punkti, kuros piedalās dažādu pušu pārstāvji, tai skaitā, augsta līmeņa amatpersonas.

Arī **Latvija ir sniegusi** jau divus brīvprātīgos nacionālos ziņojumus – 2018. un 2022. gadā. Abi šie ziņojumi izstrādāti līdzdarbīgos procesos un atspoguļo Latvijas progresu katrā no mērķiem, tālākos soļus un labās prakses piemērus. Tajos pieejama arī informācija par nacionālajiem indikatoriem. Ziņojumi pieejami gan angļu, gan latviešu valodā, kas palīdz, ja nepieciešama starptautiskā pārstāvība.

Globālais PSO sektors aktīvi seko līdzi IAM ieviešanai, tai skaitā valstu ziņojumiem – gan tematiskās grupās (UN Major groups and other stakeholders), gan interešu apvienībā Act4SDGs. Tiek publicētas valstu ziņojumu analīzes, kopīgas pozīcijas un organizēti blakuspasākumi (*side events*) starptautiskajos pasākumos.

Arī Latvijas Platforma attīstības sadarbībai ir izstrādājusi **PSO papildziņojumus** katram no Latvijas ziņojumiem – “Latvijas ilgtspējīga attīstība: analīze par nevalstisko organizāciju iespējām līdzdarboties” (2018. gads) un “Kopienas sociālā noturība ilgtspējīgai, taisnīgai un mierpilnai pasaulei” (2022. gads). 2022. gada ziņojums, atzīmējot Eiropas Jaunatnes gadu, ir papildināts ar jauniešu viedokļiem par katru IAM. Šie ziņojumi ir pieejami arī angļu valodā. 2019. gadā izstrādāts papildu materiāls par labo praksi PSO iesaistei ziņojuma tapšanā “Voluntary National Review: Connector. Case of Latvian CSOs”.

Attēls nr. 2:
LAPAS direktore
I. Vaivare prezentē
PSO papildziņojumu
Latvijas
brīvprātīgajam
nacionālajam
ziņojumam ANO
Augsta līmeņa
politikas forumā
ilgtspējīgai attīstībai
Ņujorkā, 2022. gadā.

NACIONĀLĀ STARPNOZARU
KOALĪCIJA ILGTSPĒJĪGAS
ATTĪSTĪBAS MĒRĶIEM

BNZ parasti ir būtisks pagrieziena punkts, kas sekmē visu pušu ciešāku sadarbību. Tā pēc 2018. gada BNZ, reaģējot uz augstu interesi par IAM ieviešanu un aktīvu iesaisti BNZ izstrādē, LAPAS, piedaloties 43 dažādu jomu pārstāvjiem, izveidoja **Nacionālo starpnozaru koalīciju ilgtspējīgas attīstības mērķiem**. Koalīcija tika veidota kā neformāla domubiedru grupa, kura pirmos gadus pēc dibināšanas aktīvi darbojās, organizējot kopīgus pasākumus, pieredzes apmaiņas un informatīvas kampaņas. Šādas nacionālās IAM koalīcijas koordinē arī Lietuvas un Igaunijas attīstības sadarbības platformas. Tomēr lielākajā daļā valstu tās ir valsts līmeņa koordinēti veidojumi, ņemot vērā tēmas nozīmīgumu un sasaisti ar visas valsts attīstību. Šis kā Latvijas vājais punkts ir minēts arī Valsts kontroles revīzijas atzinumā.

Pašvaldību līmenī IAM ieviešana tiek veikta pēc analogas struktūras ar valsts līmeni, integrējot to pašvaldību attīstības stratēģijās, programmās vai nozaru dokumentos. Latvijas Pašvaldību savienība ir īstenojusi plašas aktivitātes, lai popularizētu IAM un to ieviešanu pašvaldībās.

Pastāv arī dažādas **sektoru adaptācijas** IAM ieviešanai gan starptautisku standartu, gan nacionāla līmeņa skaidrojumu versijās. Piemēram, privātajam sektoram ir dažādi atsevišķie standarti, kurus aktīvi popularizē arī LAPAS biedru organizācija KSA Latvija, bet Latvijas Muzeju biedrība ir izveidojusi publikāciju par IAM ieviešanu muzejos.

Kā būtiska IAM ieviešana tiek skatītas arī **apņemšanās un labās prakses piemēri**. Piemēram, ANO līmenī ir pieejamas nacionālās apņemšanās un labās prakses piemēri, kas var kalpot par iedvesmu IAM ieviešanas idejām. Dažādas Latvijas labās prakses ir pieejamas BNZ (skatīt augstāk), kā arī LAPAS ir apkopojušas vairāk nekā 80 piemērus, kas pārsvarā ir PSO sektora labās prakses piemēri.

IAM ieviešanu sekmē arī **sabiedrības informēšana un izglītošana** par ilgtspējīgu attīstību, tās atsevišķajiem virzieniem un IAM kopumā. Latvijas PSO, kas strādā dažādās IAM jomās, veic nozīmīgu darbu sabiedrības izglītošanai un informēšanai. Arī LAPAS sadarbībā ar saviem biedriem ir īstenojušas gan tematiskās kampaņas, piemēram, par pārtikas drošību, migrāciju, klimata pārmaiņām, gan arī atsevišķas kampaņas skaidrojot IAM – “Mērķē attīstībā” un video stāstos par katru no mērķiem 2021. gadā. 2018. gadā tika publicēti viedokļa raksti no dažādu sektoru pozīcijām par IAM. Noderīgas var būt arī LAPAS izstrādātās metodikas lokālajiem pasākumiem ikgadējo Globālās izglītības nedēļu un citu ar IAM saistītu projektu ietvaros.

Attēls nr. 3:
20 diskusijas visos
Latvijas reģionos par
jauniešu redzējumu
ilgtspējīgai nākotnei
risinājās jauniešu
attīstības iniciatīvu
RŪPnīca ietvarā,
2022. gads.

II daļa

Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības organizācijās

1. Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektorā

ANO atzīst, ka 2030. gada IAM sasniegšanā un ieviešanā PSO iesaistei ir izšķiroša nozīme (NGOMG, 2017). PSO ir identificētas kā **nozīmīgi spēlētāji globālo IAM lokalizācijā** (Hassan et al., 2019), pārstāvot un reprezentējot starptautisko, reģionālo un lokālo pilsoniskās sabiedrības interešu klāstu un risinot problēmas, kuru risināšana šobrīd nav valdību vai nozares kapacitātē (Hassan et al., 2020; NGOMG, 2017). Tādējādi PSO ir kļuvušas par vienu no galvenajiem IAM virzītājiem, darbojoties interešu aizstāvībā, politiskās līdzdalības celšanā, dažādu pakalpojumu sniegšanā konkrētām sabiedrības grupām, kapacitātes celšanā, dažādu projektu, iniciatīvu un kampaņu īstenošanā, sabiedrības izglītošanā, datu apkopošanā, zināšanu un tehniskās ekspertīzes nodrošināšanā, kā arī atbalstot, bet tajā pašā laikā saucot pie atbildības valstisko un privāto sektoru saistībā ar IAM īstenošanu (Hassan et al., 2019; Hege & Demailly, 2017; NGOMG, 2017).

PSO ieņem arvien nozīmīgāku lomu dažādos sociālpolitiskos jautājumos – iesaista arvien vairāk dalībnieku, piesaista finansējumu, spēj nozīmīgi ietekmēt politiskās norises lokālā, nacionālā un pat starptautiskā līmenī, kā arī būtiski veicina sociālās un apkārtējās vides pārmaiņas. Tāpēc ir svarīgi, lai PSO, īstenojot IAM ne tikai politiku plānošanas un uzraudzības procesos, bet arī savā darbībā, rīkotos atbildīgi, caurskatāmi un iekļaujoši.

Pētījumi rāda, ka sabiedrībai arvien vairāk rūp organizāciju ieguldījums ilgtspējībā, kā arī atbalstītāji vēlas sadarboties un finansēt organizācijas, kurām ir pozitīva ietekme uz sabiedrību un vidi (Tiuttu, 2020).

IAM ietekmes noteikšana sniedz gan virkni ieguvumus organizācijai kā tādai, gan arī lielākā mērogā veicina IAM sasniegšanas procesu.

Ilgtspējības iekļaušana domāšanā un stratēģiju veidošanā ietver novērtējumu par organizācijas **sniegumu sociālajā, ekonomikas un vides sfērā, kā arī, piemēram, potenciālo risku un iespēju analīzi, kas paaugstina organizācijas noturību** (Haanaes & Olynec, 2022; Courtnell, 2021). Zinātniski pētījumi rāda, ka organizācijas, kas pievērš uzmanību ilgtspējības iekļaušanai dienaskārtībā, efektīvāk reaģē uz krīzēm, kas pierādījās, piemēram, Covid-19 pandēmijas laikā (Courtnell, 2021; Tiuttu, 2020).

Tāpat darbinieki, īpaši gados jauni, ir ieinteresēti ne tikai atalgojumā, bet arī informācijā par organizācijas sniegumu ekonomiskajā, sociālajā un vides ilgtspējībā, kas iegūstama IAM ietekmes noteikšanas rezultātā (Chadlek, 2019; Sengupta, 2021; Whelan & Fink, 2016).

Kā būtiskākos **ieguvumus organizācijai** var minēt:

1. Iesaistīto pušu informēšana

Ir būtiski, lai PSO **regulāri informētu par savu darbību un ietekmi tās iesaistītās pusēs** (biedri, vadība, darbinieki, sadarbības partneri, atbalstītāji, publiskā pārvalde). IAM ietekmes noteikšana dod šādu iespēju. Līdz šim organizācijas visbiežāk komunicēja par iniciatīvu sasniegumiem vai darbību gada griezumā (gada pārskati), taču daudz retāk par to ietekmi uz apkārtējo vidi. Tas ir izskaidrojams ar to, ka bieži vien organizācijas neapzinās, kāda ir to ietekme uz IAM un to apakšmērķiem. Tādēļ ietekmes mērīšanai ir izšķiroša nozīme šīs informācijas iegūšanā, uzzināšanā un izplatīšanā, informējot visas ieinteresētās pusēs (Tiuttu, 2020).

2. Ilgtspējīga darbība

Regulāra IAM ietekmes mērīšana nodrošina progresa izsekošanu saistībā ar mērķu sasniegšanu, kas dod priekšstatu par to, kādā ātrumā organizācijai izdodas virzīties uz IAM sasniegšanu. Tāpēc IAM **ietekmes mērīšana** nodrošina arī ilgtspējības jautājumu prioretizēšanu organizācijas mērķu sarakstā un dienaskārtībā, kas savukārt sekmē organizācijas **lielāku noturībspēju, ilgtermiņa un stratēģisku darbību**. Jo tas, kas tiek mērīts, ir tas, kam tiek pievērsta uzmanība (Tiuttu, 2020) jeb: IAM ietekmes mērīšana rosina organizāciju pievērst uzmanību tās ietekmei uz ilgtspējību, kā arī iekļaut ilgtspējību ilgtermiņa stratēģiju veidošanā (Tiuttu, 2020).

3. Organizācijas tēls

IAM ietekmes mērīšana un šīs informācijas publicēšana var palīdzēt **uzlabot organizācijas reputāciju**, kas var rezultēties veiksmīgākā atbalstītāju piesaistē, kā arī labāku darbinieku atrašanās un partnerību dibināšanā ar citām organizācijām un sektoriem (publisko, mediju, biznesa, akadēmisko).

4. Vērtīborientēta darbība

Kaut PSO visbiežāk darbojas kādu vērtību sasniegšanai, visam sektoram ir būtiski **izvirzīt un ievērot caurviju vērtības** savā darbā – IAM vērtības iekļaušana, cilvēktiesībās balstītas pieejas, dzimumu līdztiesība, ir svarīgi references punkti arī starptautiska līmeņa PSO darbības standartos, piemēram, Global Standard for CSO Accountability.

Iepriekš minētie argumenti norāda, ka IAM mērīšana un ilgtspējības paaugstināšana dienaskārtībā rada vairākas priekšrocības organizācijai. Tādēļ IAM mērīšana un monitorēšana ir veids kā PSO un pilsoniskā sabiedrība var iestāties par labklājību, planētas un cilvēku veselību un darboties, lai sasniegtu ilgtspējīgu attīstību un Dienaskārtību 2030 nacionālā un globālā līmenī. Apjoms un ātrums, kādā visas iesaistītās pusēs, tai skaitā PSO, spēs ieviest ilgtspējīgākas un iekļaujošākas metodes un dienaskārtības, ietekmēs to, cik veiksmīgi pasaule virzīsies uz IAM sasniegšanu.

2. Vadlīnijas Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanai organizācijā

Apzinoties pilsoniskās sabiedrības sektora un PSO nozīmi IAM sasniegšanā, šajā publikācijā ir iekļautas vadlīnijas, pēc kurām PSO var noteikt savu ietekmi uz IAM. Vadlīniju mērķis ir nodrošināt PSO ar 5 soļu metodi, pēc kuras kritērijiem vadoties, novērtēt savu ieguldījumu IAM sasniegšanā. Šī 5 soļu metode ir veidota uz [IAM kompasu](#) un [IAM ietekmes novērtējuma rīka](#) pamata.

Ja organizācijai angļu valoda nav šķērslis, IAM ietekmes noteikšanai

iesakām izmantot bezmaksas rīku:

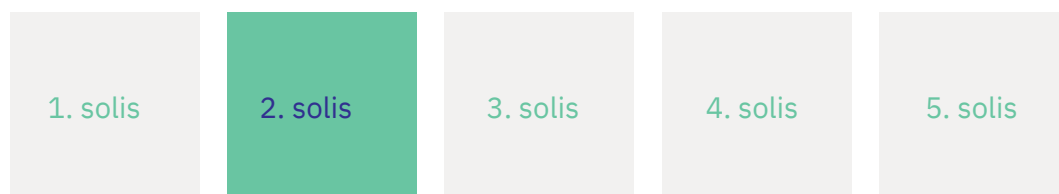
<https://sdgimpactassessmenttool.org/en-gb>.

Tomēr, ja organizācija dod priekšroku rīkam latviešu valodā, iesakām izmantot 5 soļu metodi, kura soli pa solim paskaidrota šajā sadaļā.

Izpratne par IAM

Pirmais analīzes solis norāda, ka ir svarīgi iepazīties ar IAM, lai izprastu to kontekstu un nozīmi. ANO ir noteikusi 17 IAM un to 169 apakšmērķus, kas ir vērsti uz ilgtspējīgu attīstību un līdzsvaroti trīs dimensijās: ekonomika, sociālie aspekti un vide (PKC, n.d.). PSO ir svarīgi iepazīties un izprast IAM kontekstu un nozīmi, lai konceptualizētu savu ikdienas darbību IAM ietvaros un adresētu potenciāla ieguldījuma mērķu sasniegšanā iespējas un izaicinājumus. Tādēļ IAM ietekmes analīzes sākumā vērtētājiem ir jāiepazīstas ar visiem IAM.

Komandas izveidošana

Otrais solis iesaka organizācijām IAM ietekmes novērtēšanai izveidot komandu, arī ja par ilgtspējību organizācijā ir atbildīga kāda konkrēta persona. Visbiežāk atbildīgā persona organizācijā ir kāda no vadības personām (valde, padome). 17 IAM ietver multidisciplināru skatījumu uz ilgtspējību un aptver plašu tematu loku, tādēļ analīzes veikšana komandā nodrošina vairākas perspektīvas un diskusijas par ilgtspējības jēdzienu un IAM nozīmi organizācijā, tās struktūrā un ikdienas darbībā. Šādas diskusijas ir iespējamas, IAM ietekmes analīzi veicot darba grupā.

1. solis

2. solis

3. solis

4. solis

5. solis

IAM latviešu valodā
pieejami:
[https://www.mk.gov.lv/
lv/17-ilgtspējigas-
attistibas-merki](https://www.mk.gov.lv/lv/17-ilgtspējigas-attistibas-merki)

IAM sašķirošana pēc to svarīguma organizācijai

Trešais metodes solis ietver visu 17 IAM sašķirošanu, balstoties uz to nozīmi attiecīgajai organizācijai. Sākumā ir jāiepazīstas ar katra IAM mērķiem, apakšmērķiem un iespēju robežās apakšmērķu indikatoriem, lai saprastu, kuriem no šiem (ja vispār) ir saistība ar organizācijas darbību. Visus IAM var iedalīt trijās kategorijās: (1) ir saistība ar organizāciju, (2) nav saistības ar organizāciju vai (3) nav zināms, vai ir saistība ar organizāciju. Ja kāds mērķis, apakšmērķis vai indikators ir saistīts ar to, ar ko PSO nodarbojas, tad tas ietilpst pirmajā no iepriekš minētajām kategorijām. Šķirojot IAM, ir svarīgi atcerēties, ka bieži vien IAM ir savstarpēji saistīti un ietekme vienā mērķī var tieši vai netieši izraisīt ietekmi citos mērķos. Noderīgs domāšanas veids, kas palīdz sašķirot IAM, ir domāt par organizācijas galvenajām mērķa auditorijām, piemēram, vai organizācija vairāk ietekmē ēkas, cilvēkus vai dabu (vai visus vienlaicīgi). Kad visi 17 IAM ir sašķiroti, var izveidot pārskatu ar visiem IAM sadalītiem iepriekš minētajās trīs kategorijās.

Mērķis

Apakšmērķi

Ministru kabinets

Ministru kabinets v Ministru prezidente v Valsts kanceleja v Aktualitātes v Kontakti v

Meklēt Language Iestatījumi

Valsts pārvaldes attīstības politika

Labā pārvaldība

Civērskursu attīstības politika

Atbildība un nodarbinātība

Attīstības plānošana Latvijā

Valsts kapitālsabiedrību pārvaldība

Preventīvā atbalsta sistēma bērniem

Sabiedrības līdzdalības politika

Stratēģiskā komunikācija un informatīvās telpas drošība

Vakances

Iepirkumi

Par Valsts kanceleju

Trauksmes celšana

ES fondi

Projekti

Publikācijas, dati un resursi

Valsts pārstāvība ieguldījumu strīdos

Pētījumi

3. Nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību jebkura vecuma cilvēkiem

- 3.1. Līdz 2030. gadam samazināt māšu mirstību visā pasaulē līdz mazāk nekā 70 gadījumiem uz 100 000 dzemdību, kurās piedzimuši dzīvi bērni
- 3.2. Līdz 2030. gadam panākt, ka vairs nenotiek novēršami jaundzimušo un bērnu vecumā līdz 5 gadiem nāves gadījumi, visām valstīm izvirzot mērķi samazināt jaundzimušo mirstību līdz vismaz 12 gadījumiem uz 1000 dzemdību, kurās piedzimuši dzīvi bērni, un bērnu vecumā līdz 5 gadiem mirstību līdz vismaz 25 gadījumiem uz 1000 dzemdību, kurās piedzimuši dzīvi bērni
- 3.3. Līdz 2030. gadam izskaust AIDS, tuberkulozes, malārijas un novārtā atstātu tropisko slimību epidēmiju un apkārt hepatītu, ūdens izraisītas slimības un citas lipīgas slimības
- 3.4. Līdz 2030. gadam par vienu trešdaļu samazināt nelipīgu slimību izraisītu priekšlaicīgu mirstību, veicot profilakses un ārstēšanas pasākumus un uzlabojot garīgo veselību un labklājību
- 3.5. Pastiprināt vielu pārmērīgas lietošanas novēršanu un ārstēšanu, tostarp narkotisko vielu lietošanu un alkohola pārmērīgu lietošanu
- 3.6. Līdz 2020. gadam visā pasaulē uz pusi samazināt to nāves gadījumu un ievainojumu skaitu, kuri notiek ceļu satiksmes negadījumos
- 3.7. Līdz 2030. gadam nodrošināt vispārēju piekļuvi seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpes pakalpojumiem, tostarp ģimenes plānošanas, informēšanas un izglītības nolūkos, un iekļaut reproduktīvās veselības veicināšanu valstu stratēģijās un programmās
- 3.8. Panākt vispārēju veselības nodrošinājumu, tostarp finanšu risku aizsardzību, piekļuvi kvalitatīviem veselības aprūpes pamatpakalpojumiem un piekļuvi drošiem, iedarīgiem un kvalitatīviem un medikamentiem un vakcīnām par visiem pieejamu cenu
- 3.9. Līdz 2030. gadam ievērojami samazināt to nāves un saslimšanas gadījumu skaitu, kurus izraisa bīstamas ķīmiskas vielas un gaisa, ūdens un augsnes piesārņojums
- 3.a Vajadzības gadījumā nostiprināt Pasaules Veselības organizācijas Pamatkonvencijas par tabakas kontroli īstenošanu visās valstīs
- 3.b Atbalstīt vakcinu un medikamentu zinātnisko izpēti un izstrādi tādām lipīgām un nelipīgām slimībām, kas skar galvenokārt jaunattīstības valstis, nodrošināt piekļuvi galvenajiem medikamentiem un vakcīnām par pieejamu cenu saskaņā ar Dohas Deklarāciju par TRIPS līgumu un sabiedrības veselību, kas atkārtoti apliecina jaunattīstības valstu tiesības maksimāli izmantot noteikumus, kuri paredzēti Līgumā par intelektuālā īpašuma tiesību komercaspektiem attiecībā uz elastības instrumentiem sabiedrības veselības aizsardzībai, un jo īpaši nodrošināt visiem iedzīvotājiem piekļuvi medikamentiem
- 3.c Ievērojami palielināt finansējumu veselībai un veselības aprūpes darbinieku pieredzēšanai darbā, viņu prasmiju attīstīšanai, apmācībai un darbavietu saglabāšanai jaunattīstības valstīs un jo īpaši vismazāk attīstītajās valstīs un mazo salu jaunattīstības valstīs
- 3.d Nostiprināt visu valstu un jo īpaši jaunattīstības valstu spējas attiecībā uz agrīno brīdināšanu, riska mazināšanu un valsts un pasaules mēroga veselības apdraudējumu pārvaldību

Attēls nr. 4:
Trešā Ilgtspējīgas
attīstības mērķa
un tā apakšmērķu
piemērs
(MK, n.d.)

Ietekmes izvērtēšana

Pēc tam, kad IAM ir sašķiroti pēc to svarīguma organizācijai, katram IAM no 1. kategorijas (kuram ir saistība ar organizācijas darbību) ir jāveic individuāla ietekmes un ieguldījuma izvērtēšana. Ietekmes izvērtēšana ietver katra IAM apakšmērķa izskatīšanu un to apakšmērķu atzīmēšanu, kurus organizācija ar savu darbību ietekmē. Vērtējot apakšmērķu atbilstību organizācijas darbībai, jāņem vērā dažādi ietekmes veidi, kas arī ir savstarpēji saistīti. Ietekme var būt:

- **Pozitīva, negatīva vai nav ietekmes.** *Pozitīva* ietekme nozīmē, ka organizācija ar savu darbību palīdz sasniegt konkrēto apakšmērķi, un tādējādi arī konkrēto IAM. *Negatīva* ietekme nozīmē, ka organizācija ar savu darbību kavē vai traucē kāda apakšmērķa sasniegšanu. Var būt arī tā, ka organizācijai *nav ietekmes* uz konkrēto apakšmērķi. Jāatceras, ka organizācija ar savu darbību var vienlaicīgi pozitīvi ietekmēt vienu IAM un negatīvi kādu citu IAM, kā arī ietekme var būt dažāda arī uz viena IAM vairākiem apakšmērķiem. Kā iepriekš minēts, iespējams, ka ietekme uz vienu IAM vai kādu tā apakšmērķi automātiski nozīmē ietekmi kādam citam.
- **Tieša vai netieša.** *Tieša* ietekme ir definēta kā tūlītēja ietekme pēc konkrētas organizācijas darbības ieviešanas vai kampaņu un projektu īstenošanas. *Tikmēr netieša* ietekme ir ietekme, kas rodas kā konkrētu darbību sekundārās sekas vai blakus efekti. Šos kritērijus var kombinēt ar iepriekš minētajiem, lai noteiktu, piemēram, ka organizācijai ir tieša pozitīva ietekme uz kādu apakšmērķi un tajā pašā laikā negatīva netieša ietekme uz kādu citu apakšmērķi.
- **Plānota vai neplānota.** *Plānota* ietekme nozīmē, ka ietekme ir paredzēta un iepriekš plānota kā kādas konkrētas darbības gaidītās sekas. *Neplānota* ietekme nozīmē, ka organizācija iepriekš nav nojautusi vai plānojusi šāda veida ietekmi uz IAM un to apakšmērķiem kā sekas, taču ietekme ir bijusi.
- **Īstermiņa vai ilgtermiņa.** Ietekme var būt *īstermiņa*, kas nozīmē, ka kāda konkrēta organizācijas darbība ietekmē konkrēto apakšmērķi salīdzinoši īsā laika periodā. Tajā pašā laikā ietekme var būt arī *ilgtermiņa*, kas nozīmē, ka ietekme ir paliekoša un ilgstoši ietekmē konkrēto apakšmērķi nākotnē. Iespējams, organizācijas darbība var vienlaicīgi ietekmēt kādu IAM vai apakšmērķi īstermiņā, bet arī ieguldīt kāda cita IAM vai apakšmērķa ilgtermiņa sasniegšanā.
- **Kvantitatīva vai kvalitatīva.** *Kvantitatīva* ietekme parasti ir vieglāk nosakāma, jo tā ir izmērāma, iegūtos datus par organizācijas ietekmi uz kādu IAM analizējot ar konkrētiem statistikas rīkiem. *Kvalitatīva* ietekme ir grūtāk nosakāma, jo tā ir “grūtāk sataustāma” un nav izmērāma datos, bet drīzāk novērojama laika gaitā.

Vērtējot ietekmi pēc visiem minētajiem veidiem, jāņem vērā pierādījumi un dati par organizācijas aktivitātēm, projektu un kampaņu rezultāti, organizācijas iekšējā struktūra, darba kultūra un pārvaldība, sasniegtā auditorija un progress vai regress gadu gaitā. Lai celtu IAM ietekmes analīzes kvalitāti, IAM un to apakšmērķu ietekmi der pamatot ar konkrētiem piemēriem no organizācijas darbības, kas tālāk var kalpot kā motivācija un “labās prakses” piemēri citām organizācijām.

Pēc tam, kad visu 1. kategorijas IAM ietekme ir noteikta, der atgriezties pie 3. kategorijas ar IAM, kuru ietekme no organizācijas puses nav zināma. Balstoties uz iepriekš norādītajiem ietekmes veidiem, var censties noteikt, vai organizācijai tomēr nav kāda, iespējams, neplānota vai netieša ietekme uz 3. kategorijas IAM.

Turpmākās stratēģijas izvēle IAM ietvaros

Pēc ietekmes analīzes veikšanas organizācijai ir pieejama informācija par savu ieguldījumu IAM. Ir redzams, kurus IAM un to apakšmērķus organizācija ietekmē pozitīvi, kurus negatīvi un uz kuriem organizācijai ietekmes nav. Pamatojoties uz šo rezultātu, var izsvērt, uz kuriem IAM organizācijai vajadzētu vairāk fokusēties, lai mazinātu negatīvo ietekmi un vairotu un paaugstinātu pozitīvo ietekmi. Turklāt var fiksēt, par kuru organizācijas darbību ir bijis informācijas trūkums, lai novērtētu ietekmi uz IAM, lai nākotnē šī informācija būtu pieejama.

Skatoties uz IAM sasniegšanas ietekmes iespējām nākotnē, organizācijai ir ieteicams izvērtēt potenciālos šķēršļus un izaicinājumus IAM sasniegšanā, kā arī konkrēti identificēt, kādi papildu partneri vai kompetences varētu būt nepieciešami šo šķēršļu pārvarēšanai. Nākotnes stratēģijas veidošanā jācenšas implementēt multidisciplinārs skatījums, kurā viena IAM apakšmērķa sasniegšana komplektē kāda cita apakšmērķa vai IAM sasniegšanu.

Jāatceras, ka ilgtspējīga attīstība ir pastāvīgs, nepārtraukts process, kur ieguldījums un zināšanas vienmēr turpina pilnveidoties, tādēļ šīs analīzes veikšanai, kā arī pieredzes un zināšanu apmaiņai ar citām organizācijām ir liela nozīme, lai kopīgiem spēkiem sasniegtu “Dienaskārtību 2030”.

Atsauces

Apvienoto Nāciju Organizācija. (2016). *Ilgspējīgas attīstības mērķu ziņojums 2016*. Pieklūts 03.08.2022. no <https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/The%20Sustainable%20Development%20Goals%20Report%202016.pdf>

Apvienoto Nāciju Organizācija. (2015). *Apvienoto Nāciju Organizācijas samita noslēguma dokumenta projekts attīstības programmas pieņemšanai laikposmam pēc 2015. gada*. Pieklūts 08.08.2022. no https://lapas.lv/wp-content/uploads/2017/09/1_SDGs_latviski_word_ANO-rezoluc-.pdf

Courtneil, J. (2021). *Measuring Sustainability as an Internal Process of a Company*. Pieklūts 08.08.2022. no <https://greenbusinessbureau.com/topics/green-team/measuring-sustainability-as-an-internal-process-of-a-company/>

Chadlek, 2019. (2019). Why you need sustainability in your business strategy. Pieklūts 08.08.2022. no <https://online.hbs.edu/blog/post/business-sustainability-strategies>

Haanaes, K., & Olync, N. (2022). Why all businesses should embrace sustainability. Pieklūts 08.08.2022. no <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/why-all-businesses-should-embrace-sustainability/>

Hassan, M. M., Lee, K. E., & Mokhtar, M. (2020). Mainstreaming, Institutionalizing and Translating Sustainable Development Goals into Non-governmental Organization's Programs. In *Concepts and approaches for sustainability management* (pp. 93-118). Springer, Cham.

Hassan, M. M., Lee, K. E., & Mokhtar, M. (2019). Streamlining non-governmental organizations' programs towards achieving the sustainable development goals: A conceptual framework. *Sustainable Development*, 27(3), 401-408.

Hege, E., & Demailly, D. (2017). How do NGOs mobilize around the SDGs and what are the ways forward. *A French-German comparison*, 8.

Non-Governmental Organizations (NGO) Major Group. (2017). *Non-Governmental Organizations (NGO) Major Group Official Position Paper for the 2017 High-Level Political Forum*. Pieklūts 03.08.2022. No <https://www.dianova.org/wp-content/uploads/2017/05/NGO-MG-Paper-for-HLPF-2017-EN.pdf>

Pārresoru koordinācijas centrs. (n.d.). *ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi*. Pieklūts 03.08.2022. No <https://pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana-latvija/ano-ilgtspejigas-attistibas-merki>

Sachs, J. D. (2012). From millennium development goals to sustainable development goals. *The lancet*, 379(9832), 2206-2211.

Sengupta, S. (2021). The relevance of the Sustainable Development Goals (SDGs) for companies. Pieklūts 08.08.2022. no <https://www.17goalsmagazin.de/en/the-relevance-of-the-sustainable-development-goals-sdgs-for-companies/#:~:text=The%20SDGs%20provide%20worldwide%20guidance,dignity%20and%20prosperity%20across%20generations.>

Sobczak, E., & Raszkowski, A. (2019). *Sustainability in the Baltic States: Towards the Implementation of Sustainable Development Goals (SDG)*.

Tiuttu, T. (2020). *Five reasons to measure sustainability performance*. Pieklūts caur: <https://4circularity.com/five-reasons-to-measure-sustainability-performance/>

Whelan, T., & Fink, C. (2016). The comprehensive business case for sustainability. *Harvard Business Review*, 21(2016).

Latvijas Pilsoniskā alianse (LPA) ir lielākā organizācija Latvijā pilsoniskās sabiedrības un demokrātijas izaugsmei. Tā ir dibināta 2004. gadā un apvieno vairāk nekā 140 biedrus. LPA ir lielākā jumta organizācija pilsoniskās sabiedrības sektora interešu aizstāvībā, kuras mērķis ir stiprināt pilsonisko sabiedrību Latvijā, atbalstīt PSO kopējās intereses un veidot labvēlīgu vidi to darbībai.

Latvijas Platforma attīstības sadarbībai LAPAS ir dibināta 2004. gadā un apvieno 40 pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas darbojas attīstības sadarbības, humānās palīdzības, globālās pilsoniskās izglītības, ilgtspējīgas un taisnīgas attīstības, kopienu noturības jomās. LAPAS ir attīstības platforma jaunām idejām un aktivitātēm, kas savieno cilvēkus, kopienas un organizācijas, dažādas nozares un sektorus darbam lokālā, nacionālā, Eiropas un globālā līmenī.

Šīs publikācijas LAPAS ieguldījuma I daļa, redakcija un tehniskais noformējums ir sagatavots ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas atbalstu caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds". LPA nav guvusi finansiālu vai citu materiālu labumu no šīs publikācijas izstrādes.

Par publikācijas saturu atbild tās autori – Latvijas Platforma attīstības sadarbībai (I daļa) un Latvijas Pilsoniskā alianse (II daļa). Publikācija neatspoguļo "Aktīvo iedzīvotāju fonda" skatījumu.

Paldies Linai Austrai Putānei (LPA) un Inesei Vaivarei (LAPAS) par ieguldījumu publikācijas izstrādē.

Publikācijas redaktore: Sandra Rubene

Ziņojumā izmantoto fotogrāfiju autortiesības pieder LAPAS un LPA, ziņojumā minētajām organizācijām un personām vai publiski pieejamiem informācijas avotiem.